

मानसिक स्वास्थ्य तथा मनोसामाजिक सुस्वास्थ्य नीति २०८२

बाँफिकोटगाँउकार्यपालिकाको कार्यालय

बाँफिकोट, रुकुम (पश्चिम)

कर्णाली प्रदेश

विषय सूची	
पृष्ठभूमि	3
निर्देशक सिद्धान्त	4
भावी सोच(Vision)	5
ध्येय (Mission).....	5
लक्ष्य (Goal)	5
उद्देश्यहरु(Objective)	5
अवलम्बन गरिने कार्यगत रणनीतिहरु	5
संस्थागत व्यवस्था	8
वित्तीय श्रोत.....	8
अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	9
जोखिम.....	Error! Bookmark not defined.

Handwritten signatures and initials:

- Top left: A large, stylized signature.
- Top center: A cursive signature.
- Top right: A signature with 'Sardar M.' and a large 'S'.
- Middle right: A signature with 'Sardar M.' and a large 'S'.
- Middle left: A signature with 'Sardar M.' and a large 'S'.
- Bottom right: A signature with 'Sardar M.' and a large 'S'.
- Bottom center: A signature with 'Sardar M.' and a large 'S'.
- Bottom left: A signature with 'Sardar M.' and a large 'S'.

पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान, २०७२ (भाग ३) मौलिकहक र कर्तव्य अन्तरगतधारा १६ मानागरिकले सम्मानपूर्वक बाँच्नपाउने हक, धारा १७मा स्वतन्त्रताको हक र धारा १८ मा समानताको हकको व्यवस्था गरेको छ। साथै धारा ३५ नागरिकको स्वास्थ्य सम्बन्धिहक सुनिश्चित गर्न आधारभूत स्वास्थ्य सेवानिःशुल्कप्राप्त गर्ने र स्वास्थ्य सेवामा समानपहुँचहुने हकको व्यवस्था गरेको छ। जनस्वास्थ्य सेवा ऐन २०७५ को दफा ३ को उपदफा ४ (ड) मामानसिक स्वास्थ्य सेवालाई आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको सूचीमा समावेश गरिएको छ। अपाङ्गताभएकाव्यक्तिको अधिकार सम्बन्धि ऐन २०७४ को परिच्छेद - ७मामनोसामाजिकअपाङ्गताभएकाव्यक्तिहरुको लागि स्वास्थ्य, पुनर्स्थापना सामाजिक सुरक्षातथामनोरन्जनको व्यवस्था गरिएको छ। उक्त ऐनको दफा ३५ र ३६ ले मानसिकवामनोसामाजिकअपाङ्गताभएकाव्यक्तिकालागितप सेवा सुविधाहरुको समेत सुनिश्चितता गरेको छ। सयुक्त राष्ट्र संघको दिगो विकास लक्ष्य (२०१६-२०३०) मापनि स्वास्थ्य सम्बन्धि“लक्ष्य ३ : सुस्वास्थ्यतथा समृद्ध जीवन”अन्तरगत सबै उमेर समुहकाव्यक्तिकालागि स्वस्थजीवन सुनिश्चितगर्दै समृद्ध जीवनप्रवर्धन गर्न मानसिक स्वास्थ्यलाई पनिप्राथमिकतामा राखीमानसिक स्वास्थ्यको प्रवर्द्धन गर्ने, नसर्ने रोगवाट हुने मृत्यु एक तिहाईले कम गर्ने र लागु पदार्थ दुर्व्यसनीको रोकथाम, उपचार र पुनर्स्थापना गर्ने लक्ष्य राखिएको छ। साथै लक्ष्य १० माअसमानतान्यूनीकरण अन्तरगतमुलुकभित्र र मुलुकहरुबीचको असमानता घटाउने लक्ष्यराखिएको छ।नेपाल सयुक्त राष्ट्र संघको सदस्यएवं मानवअधिकार सम्बन्धिअन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिहरुको जस्तै अपाङ्गताभएकाव्यक्तिहरुको अधिकार सम्बन्धिमहासन्धी, यातना पिडितहरुको अधिकार सम्बन्धिमहासन्धि, बालअधिकार सम्बन्धिमहासन्धिलगायतकामहासन्धीको पक्षधर राष्ट्र पनिहो।पक्षधर रही हस्ताक्षर गरेको अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिहरुमाउल्लेख भएवमोजिममानसिक स्वास्थ्यको प्रवर्द्धन, रोकथाम, उपचार र पुनर्स्थापनाको अधिकारको सुनिश्चितता गर्नु राज्यको दायित्वहो। सोकालागि२०७७ सालमांसिर १४ गते नेपाल सरकारले राष्ट्रिय मानसिक स्वास्थ्य रणनीति तथाकार्ययोजना र कर्णालीप्रदेशले मानसिक स्वास्थ्य रणनीति तथाकार्ययोजना (२०७९ -२०८७) ल्याई सकेको सन्दर्भमा सो नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनकालागिबाँफिकोटगाँउपालिकाको प्रतिबद्ध रहेको छ।

बाँफिकोटगाँउपालिकाको भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक परिवेशका कारणले यहाँकाजनताको जनजीवन कष्टकर रहेको छ। साथैवर्षौं देखि व्याप्तजातियभेदभाव, छुवाछुत,घरेलुहिंसा, लैङ्गिक हिंसा, बालबिवाह, बहुबिवाह,ससस्त्र जनआन्दोलन,लिङ्गकाआधारमा गरिने विभेदलगायतकापाराम्परागत कुसंस्कार कारणले गर्दा यस गाँउपालिकामामानसिक स्वास्थ्य समस्याकोउच्चजोखिमरहेको छ।यस पालिकामासमुदायतहमामहिला स्वयंसेवक, शिक्षकतथा समुदायकामानिसहरुमामानसिक स्वास्थ्यबारे जानकारी पुऱ्याउन सकिएको छैन। साथै यस गाँउपालिकामामानसिक स्वास्थ्यकाविषयमाथुप्रै भ्रम, अन्धविश्वास र गलतधारणा व्याप्त रहेका छन्।मानसिक स्वास्थ्य समस्याभएकाव्यक्तिहरुले लाञ्छना, विभेद, बहिस्करण र सामाजिकमिथ्याकथनको सामना गर्न परिरहेको अवस्था छ। मानसिक रोग निको हुदैन, यो रोग लागेपछि जिन्दगीभर रहिरहन्छ, यस्ता रोग लागेका व्यक्तिआक्रामक हुन्छन्, कुनै किसिमको निर्णय लिन सक्दैनन् र खास दक्षताहुदैन भन्ने अन्धविश्वास यथावत नै छन्। साथै मानसिक स्वास्थ्य समस्याभएकाव्यक्ति र उनीहरुका परिवारका सदस्यहरुप्रति गरिने विभेद कायम नै छ। जसका कारणले गर्दा अझै पनि धेरै ठाँउमा मानसिक स्वास्थ्य सेवालिनै प्रवृत्तिको विकास कमभएको छ। अधिकांशअवस्थामामानसिक स्वास्थ्य समस्याको उपचारका लागिधामीभाँकीमा भरपर्ने गरेको देखिन्छ। जसले मानसिक स्वास्थ्यअवस्थामा सुधार नहुने रविस्तारै दीर्घ तथा कडाखालको मानसिक रोगकोरुपमाविकासहुने गरेको देखिन्छ।

विश्वस्वास्थ्य संगठनको अनुसार ५० प्रतिशतमानसिकस्वास्थ्य समस्याको सुरुवात १५वर्षको उमेर अगावै शुरु हुने गर्दछ। यस पालिकामापनिबालबालिकातथाकिशोकिशारीमादेखिने मानसिक स्वास्थ्य समस्या बढ्दो क्रममा रहेका छन्।मानसिकस्वास्थ्य समस्याबालबालिकातथाकिशोरकिशोरीमापनि हुन्छ भन्ने जानकारी निकैकममानिसहरुलाई मात्रभएकाले यस विषयमाकमचासो रहेको देखिन्छ।यसलेगर्दा सुरुवातिअवस्थामा नै मानसिक स्वास्थ्य समस्याको पहिचानहुन सकेको छैन जसले गर्दा समस्याको व्यवस्थापनमाथप जोखिमआउने देखिन्छ।

वि.सं. २०७७
१५/०५/२०७७
[Signatures]

यस पालिकामाहालको समयमा ३ वटा स्वास्थ्य संस्थाबाट मानसिक स्वास्थ्य तथा मनोसामाजिक सहयोग सेवा प्रदान गर्ने गरिएको छ । स्वास्थ्य संस्थाहरुमा प्रायजसो चिन्ताजन्य समस्या, डिप्रेसन, छारेरोग, कडा खालको मानसिक स्वास्थ्यमादक पदार्थदुर्व्यसनी जस्ता मानसिक स्वास्थ्य समस्या लिएर बिरामीहरु उपचारकालागि आउने गरेको देखिन्छ । साथै कडा खालका मानसिक समस्या र आत्महत्याको प्रवृत्ति भएका बिरामीहरुको संख्या पनि बढ्दो क्रममा रहेको छ । तर पनि सो स्वास्थ्य संस्थाहरुमा मानसिक स्वास्थ्यको अत्यावश्यक औषधी तथा मनोपरामर्श सेवा कानियमित उपलब्धता भन्ने सुनिश्चित गर्न सकिएको छैन ।

बाँफिकोट गाँउपालिकाले मानसिक स्वास्थ्य तथा परामर्श केन्द्र नेपाल (सी.एम.सी.नेपाल) मिलेर मानसिक स्वास्थ्य तथा मनोसामाजिक सहयोग सेवालाई सहज र सुलभ बनाउने प्रयास गर्दा पनि भन्ने धेरै व्यक्तिले मानसिक स्वास्थ्य तथा मनोसामाजिक सहयोग सेवा प्राप्त गर्न समस्या भोगी रहेका छन् ।

राष्ट्रिय मानसिक स्वास्थ्य रणनीति तथा कार्ययोजना नेपाल सरकारको मानसिक स्वास्थ्य प्रवर्धन गर्न कालागि सरहानिय प्रयास हो । यद्यपि बाँफिकोट गाँउपालिकामा राष्ट्रिय मानसिक स्वास्थ्य रणनीति तथा कार्ययोजनाको भावी सोचलाई सार्थकता दिन कालागि मानसिक स्वास्थ्य सम्बन्धि बाँफिकोट गाँउपालिको समस्या, वस्तुस्थिति र स्रोतहरूलाई ध्यान दिन आवश्यक छ । सो कुरालाई ध्यानमा राखेर राष्ट्रिय मानसिक स्वास्थ्य रणनीति २०७७, राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति, जनस्वास्थ्य सेवा ऐन २०७५, कर्णाली प्रदेश स्वास्थ्य नीतिमा आधारित भई यस बाँफिकोट गाँउपालिकाको मानसिक स्वास्थ्य तथा मनोसामाजिक नीति तयार गरिएको छ ।

निर्देशक सिद्धान्त

अवरोध रहित, समावेशी तथा अधिकारमा आधारित अवधारणालाई मार्गदर्शन मानी यस नीतिमानिम्न सिद्धान्तहरु अवलम्बन गरिने छ ।

क. समानता तथा भेदभाव रहित अधिकारमा आधारित सेवा

ख. पहुँचयुक्तता

ग. गरिमा र आत्मसम्मान

घ. गुणस्तरिय मानसिक स्वास्थ्य तथा मनोसामाजिक सेवा

ङ. मानसिक स्वास्थ्य शिक्षा तथा जनचेतना अभिवृद्धिकालागि बहुक्षेपक्षिय समन्वय

च. सशक्तिकरण र नागरिक समाज तथा संस्थासित सहकार्य

छ. तथ्यमा आधारित मानसिक स्वास्थ्यका अभ्यासहरु

Handwritten signatures and stamps at the bottom of the page, including a large signature in the center and several smaller ones to the right and bottom.

सम्पूर्ण गाँउपालिकावासीको पहुँचमामनोसामाजिकतथामानसिक स्वास्थ्य सेवा पुऱ्याएर, खुसि, सुख र मानसिकतथामनोसामाजिक रुपमा सस्वास्थ्य बाँफिकोटगाँउपालिको निर्माण गर्ने ।। (छोटो बनाउने)

उपलब्ध साधनश्रोतको अधिकतमप्रयोग गरी सेवाप्रदायक, सेवाग्राही र अन्य सरोकारवालाहरु बीच निरन्तर समन्वयतथा सहकार्यमा गुणस्तरीय मानसिक स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चतता गर्ने ।

नागरीकको मौलिकहकका रुपमासंविधानप्रदत्त स्वास्थ्य सेवाअन्तर्गतमानसिक स्वास्थ्य सेवामा सबैको सहज, सुलभ र समतामुलकपहुँच सुनिश्चित गर्न न्यायसंगतएवजवाफदेही ढंगले मानसिक स्वास्थ्यतथामनोसामाजिक स्वास्थ्य सेवालाई प्राथमिकस्वास्थ्य सेवामाएकिकृत गरी समय सापेक्षितआधारभुतमानसिक स्वास्थ्यतथामनोसामाजिक सेवा अविच्छिन्न उपलब्ध गराउने ।

१. सम्मानजनक तथा सेवाग्राहीमैत्रीगुणस्तरिय आधारभुतमानसिक स्वास्थ्यतथामनोसामाजिकसहयोग सेवाको सबै वर्गमा सरल, सुलभ र सहजपहुच सुनिश्चीतता गरि उपभोगलाई अभिवृद्धि गर्ने ।
२. मानसिकस्वास्थ्य समस्या, आत्महत्या र कमजोर मानसिक स्वास्थ्यकापुर्वावस्थाको रोकथामतथामनोसामाजिक सुस्वास्थ्यको प्रबर्द्धन गर्नका लागिआवश्यकसचेतिकरण, चेतनामुलक र स्वास्थ्यजिवनयापन प्रबर्द्धन क्रियाकलापहरु गाँउपालिकाकानियमित कृयाकलापमासमावेश गरी लागु गर्ने ।
३. मानसिक स्वास्थ्यतथामनोसामाजिक सुस्वास्थ्य, आत्महत्या रोकथाम र सो सम्बन्धि सेवालाई प्रबर्द्धन गर्नका लागिसरकारी गैर सरकारी तथानीजि क्षेत्र बिच प्रभावकारी साभेदारी, समन्वय र सहकार्य गर्ने ।
४. मानसिक स्वास्थ्य समस्यातथामनोसामाजिकअपाङ्गताभएमाव्यक्तिको हकअधिकार सुनिश्चित गरि आर्थिक समुन्नता र मानवअधिकारको संरक्षण गर्ने ।
५. तथ्यमाआधारित सेवाउपलब्ध गर्न आवश्यक सुरक्षितएवं गुणस्तरिय अभिलेख तथातथ्याङ्क संकलन र मूल्याङ्कन गर्ने ।

१. सम्मानजनक तथा सेवाग्राहीमैत्री गुणस्तरिय आधारभुतमानसिक स्वास्थ्यतथामनोसामाजिक सहयोग सेवाको सबै वर्गमा सरल, सुलभ र सहजपहुच सुनिश्चित गरि उपभोगलाई अभिवृद्धि गर्ने ।

१.१ संघीय सरकार अर्न्तगत स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयमा तहतको राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्रबाट स्वीकृत एम.एच.ग्याप (mhGAP), मनोसामाजिक सहयोग र मनोसामाजिक परामर्श तालिम दिएर स्वास्थ्य कर्मिहरुको मानसिक स्वास्थ्य तथा मनोसामाजिक सहयोग सेवा दिने क्षमता अभिवृद्धि गरी गाउँपालिकाका सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा आधारभूत मानसिक स्वास्थ्य तथा मनोसामाजिक परामर्श सेवाको विस्तार गरिनेछ ।

१.२ संघ तथा प्रदेश मातहतका अस्पताल र मेडिकल कलेजसँग समन्वय गरी मनोचिकित्सक र मनोविद्हरुमार्फतबाट तालिमप्राप्त स्वास्थ्यकर्मी को सुपेरिवेक्षणको व्यवस्थामिलाईने छ ।

देश मातहतका अस्पताल र मेडिकल कलेजसँग समन्वय गरी मनोचिकित्सक र
मार्फतबाट तालिमप्राप्त स्वास्थ्यकर्मी को सुपेरिवेक्षणको व्यवस्थामिलाईने छ ।

- १.३ मानसिक स्वास्थ्यतथामनोसामाजिक सेवा समुदाय स्तरमा सहजउपलब्धताकालागि स्वास्थ्य सामग्रीका साथै आवश्यकऔषधीको सहजव्यवस्थापन गरिनेछ ।
- १.४ मानसिक स्वास्थ्य समस्याको व्यवस्थापनतथापुर्नस्थापन गर्न विशिष्टकृत तथाविशेषज्ञ सेवाको आवश्यकतालाई ध्यानमा राखेर जिल्लातथाप्रदेश अस्पताल र अन्यनिकायहरुसंगको समन्वयमा प्रेषण प्रणालीको विकास गरिनेछ ।
- १.५ मानसिक स्वास्थ्य समस्याको रोकथाम, प्रवर्धन, उपचार र पुर्नस्थापनाकालागिउपलब्धश्रोत साधनकाआधारमाआवश्यकबजेट विनियोजन गरिनेछ । मानसिक रोगको उपचारलाई स्वास्थ्यविमामा समावेश गरि सहजउपचारको व्यवस्था गरिने छ ।
- १.६ मानसिक स्वास्थ्यको प्रवर्धन, मानसिक स्वास्थ्य समस्याको रोकथाम र स्वास्थ्यनिकायहरुमा प्रेषण (Referral) बढाउनका लागिमहिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरुलाई मानसिक समस्यापहिचान र रिफरको तालिमदिने तथासमुदायस्तरमा सामुदायीकमनोसामाजिककार्यकर्ताको विकास गरी परिचालन गरिनेछ ।
- १.६ महामारी रविपदका कारणले उत्पन्नहुन सक्ने मानसिक स्वास्थ्यतथामनोसामाजिकसमस्यालाई तत्काल सम्बोधन गर्नको लागि स्थानीयविपद् न्यूनीकरण तथाप्रतिकार्यका कार्यक्रम र योजनाहरुमामनोवैज्ञानिक प्राथमिक सहयोग तालिम जस्तामानसिक स्वास्थ्य र मनोसामाजिक सुस्वास्थ्य सम्बन्धिकार्यक्रम र योजना समेटिनेछन् ।
- १.७मानसिक स्वास्थ्यतथामनोसामाजिक सेवाप्रदान गर्ने स्वास्थ्य संस्थाहरुमापहुँचयूक्तपुर्वाधार निर्माण गरिनेछ ।
- १.८मानसिक स्वास्थ्यतथामनोसामाजिक सेवालाई अधिकारमुखी, सम्मानजनकतथा सेवाग्राहीमैत्रीबनाउनकालागिपहल गरिनेछ ।
२. मानसिक स्वास्थ्य समस्या र कमजोर मानसिक स्वास्थ्यकापुर्वावस्थाको रोकथामतथामनोसामाजिक सुस्वास्थ्यको प्रवर्धन गर्नका लागिआवश्यक सचेतिकरण, चेतनामुलक र स्वास्थ्यजिवनयापन प्रवर्धन क्रियाकलापहरु गाँउपालिकाकानियमित कृयाकलापमा समावेश गरी लागु गर्ने ।
- २.१गाँउपालिकाको स्वास्थ्यशाखाले शिक्षातथामहिलाबालबालिकातथा जेष्ठ नागरिक सुरक्षाशाखासँगको समन्वय र सहयोगमामानसिक स्वास्थ्य, आत्महत्या रोकथाम, मातृ मानसिक स्वास्थ्य, बालबालिकातथाकिशोर किशोरी मानसिक स्वास्थ्य, गर्भावस्था र सुत्केरी अवस्थाको मानसिक स्वास्थ्य, प्रभावकारी अभिभावकत्वआदिविषयमाजन चेतनामुलक सामाग्रीहरु विकास गरी विभिन्नआमा समूह, जनप्रतिनिधी, संचारकर्मी, धामीभाकि, शिक्षक, आदिवर्गमापुग्ने गरि सचेतिकरण र जनचेतनाकाकार्यक्रमलाई अगाडि बढाइने छन् ।
- २.२ मानसिकस्वास्थ्य समस्या र उपचारका बारेमा समुदायमा रहेको अन्धविश्वास,भ्रमतथामित्याकथन हटाउनकालागि जन चेतनामुलक सामाग्रीहरु विकास गरी सचेतिकरण र जनचेतनाकाकार्यक्रमलाई अगाडि बढाइने छन् ।
- २.३बालबालिकाको विकासक्रम, बालमनोविज्ञान र बालबालिकामाहुने भावनात्मकतथाव्यवहारिक समस्याको पहिचान र त्यसको प्रारम्भिकव्यवस्थापन गर्नकालागिशिक्षकहरुलाई आवश्यकतालिमप्रदान गरिविद्यालयमानसिक स्वास्थ्यकार्यक्रमगरिनेछ ।

- २.४ मानसिक स्वास्थ्यमा जनचेतना बढाउन संघीय तथा प्रदेश सरकारसँग सहकार्य गरी विभिन्न दिवसहरू (विश्वमानसिक स्वास्थ्य दिवस, विश्वआत्महत्या रोकथान दिवस, विर्सने रोग रोकथाम दिवस) समुदाय तहमा कार्यक्रम गरी मनाइने व्यवस्था गरिने छ ।
- २.५ जनस्वास्थ्य, शिक्षा, महिला बाल बालिका तथा सामाजिक सुरक्षालगायतकानियमित कार्यक्रम जस्तै सुरक्षित मातृत्व, प्रजनन स्वास्थ्य, बाल स्वास्थ्य, विद्यालय स्वास्थ्य, लैङ्गिक हिंसा रोकथाम, किशोर किशोरी शिक्षा, महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका लक्षित र अन्य समुदायमा आधारित सचेतनामुलक कार्यक्रम आदिमा मानसिक स्वास्थ्य तथा मनोसामाजिक सुस्वास्थ्यलाई एकीकृत गर्दै लगिनेछ ।
- २.६ सांस्कृतिक कार्यक्रम, वडा भेला, आदिआदि जस्ता धेरै व्यक्तिहरू भेला हुने कार्यक्रमलाई लक्षित गरि मानसिक स्वास्थ्य तथा मनोसामाजिक सुस्वास्थ्य सम्बन्धि जनचेतनामुलक कार्यक्रम गरिनेछन् ।
- २.७ मानसिक स्वास्थ्य सेवालाई विचमानै छाड्ने प्रवृत्तिकम गरि सेवाको निरन्तरता सुनिश्चित गर्न कालागि पारिवारिक भेटघाट तथा मनो शिक्षाका कार्यक्रम लागू गरिनेछन् ।
- २.८ कार्यस्थलमा कर्मचारी र सदस्यहरूको मानसिक स्वास्थ्य प्रवर्धन गर्न कालागी तनाव व्यवस्थापन र जनचेतनामुलक कार्यक्रम गरिनेछन् ।
३. मानसिक स्वास्थ्य तथा मनोसामाजिक सुस्वास्थ्य, आत्महत्या रोकथाम र सो सम्बन्धि सेवालाई प्रवर्द्धन गर्नका लागि सरकारी गैर सरकारी तथा नीजि क्षेत्र बिच प्रभावकारी साभेदारी, समन्वय र सहकार्य गर्ने ।
- ३.१ गुणस्तरिय सेवाको पहुँच वृद्धि गर्न पालिकामा रहेका नीजि, गैरसरकारी संस्था तथा सरोकारवालानिकायसंग आवश्यक साभेदारी, समन्वय र सहकार्य गरिनेछ ।
- ३.२ विशेषज्ञ तथा विशिष्टीकृत मानसिक स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न कालागी संघिय, प्रादेशिक सरकार लगायत अन्य संबन्धित निकायहरूसंग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ ।
- ३.३ मानसिक स्वास्थ्य सम्बन्धि औषधीको सहज र प्रयाप्त व्यवस्थापन कालागी स्वास्थ्य शाखाको पहलमा संघिय, प्रादेशिक सरकार लगायत अन्य संबन्धित निकायहरूसंग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ ।
- ३.४ संघिय, प्रादेशिक सरकार लगायत अन्य संबन्धित निकायहरूसंग समन्वय र सहकार्य गरि आत्महत्या रोकथामका कार्यक्रमलाई प्राथमिकतामा राखी लागू गरिनेछन् ।
४. मानसिक स्वास्थ्य समस्या तथा मनोसामाजिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिको हक अधिकार सुनिश्चित गरि आर्थिक समुन्नता र मानव अधिकारको संरक्षण गर्ने ।
- ४.१ मानसिक स्वास्थ्य समस्या भएका व्यक्तिको उपचार, हेरचाह र सामाजिक समावेशीकरण सुनिश्चितताको लागि मानसिक स्वास्थ्य स्वावलम्बन समूह गठन तथा क्षमता अभिवृद्धिमा सहजिकरण गरिनेछ ।
- ४.२ मानसिक स्वास्थ्य समस्या भएका व्यक्ति र उनका परिवारको आर्थिक समुन्नता कालागी आय आर्जन तथा जिविकोपार्जन कार्यक्रममा संलग्न गराईनुका साथै रोजगारका अवसर श्रृजना गरिनेछन् ।
- ४.३ मानसिक वामनोसामाजिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रममा आवद्ध गराउँदै औषधीको निरन्तर उपलब्धताको सुनिश्चीतता गरिनेछ ।
- ४.४ मानसिक स्वास्थ्य समस्या भएका व्यक्तिहरू प्रति हुने हिंसा कम गर्न र त्यस्ता व्यक्तिहरूको हेरचाह, सुरक्षा, उनीहरू प्रति गरिने व्यवहारमा सुधार ल्याउनको लागि यस गाउँपालिकामा रहेका सुरक्षानिकाय, बालगृह, जेष्ठ

(Signatures)

नागरिक आवास गृह, पुनर्स्थापना केन्द्र तथा सुरक्षितआवास गृह, तथा समुदायका अभिमुखीकरण तथाचेतनामुलककार्यक्रमगरिनेछन् ।

४.५ अपाङ्गताको वर्गीकरणमा पर्ने मानसिक स्वास्थ्य समस्याभएकाव्यक्तिहरु अपाङ्गता परिचयपत्रतथाअन्य सामाजिक सुरक्षाकार्यक्रममा जोड्न सहजिकरण गरिने छ ।

४.६ मानसिक स्वास्थ्य समस्याभई पुनर्स्थापना सेवाआवश्यकभएकाव्यक्तिलाइपरिवार र समुदायमापुनर्स्थापनाकाव्यवस्थापनाकाव्यवस्थापना गर्ने । पुनर्स्थापनाकालागिविशिष्टकृत तथाविशेषज्ञ सेवाको आवश्यकताभएमाप्रदेश अस्पताल र अन्यनिकायहरुसंगको समन्व गरि प्रेषणगरिनेछ ।

५. तथ्यमाआधारित सेवाउपलब्ध गर्न आवश्यक सुरक्षितएवं गुणस्तरिय अभिलेख तथातथ्याङ्क संकलन र मूल्याङ्कन गर्ने ।

५.१ विद्यमान स्वास्थ्यव्यवस्थापन सूचना प्रणालीमा मानसिक स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचनाहरु समावेश गरी सम्बन्धितनिकायहरुमानियमित पठाइने व्यवस्था गरिनेछ ।

५.२ गाँउपालिकाको स्वास्थ्यशाखा र प्रहरी प्रशासनको सहकार्यमाआत्महत्याका घटना र प्रयास सम्बन्धीकातथ्यांकलाई व्यवस्थित गरिनेछन् ।

५.३ मानसिक स्वास्थ्य संग संबन्धितविषयमाअध्ययनतथाअनुशन्धानलाई प्रबर्द्धन गरी उपलब्धतथ्यमाआधारित योजनातथाकार्यक्रमतर्जुमा र परिमार्जन गरिनेछन् ।

५.४ मानसिक स्वास्थ्य सेवाको प्रभावकारी कार्यान्वयनकानिम्ती निरन्तर अनुगमन, अनुशिक्षण तथामुल्याङ्कन गरिनेछ ।

संस्थागतव्यवस्था

यस नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनकालागि स्थानीयतहद्वारा स्रोत तथाअधिकार सम्पन्न संयन्त्रको निर्माण गरिनेछ । साथै मानसिक समस्याभएकाव्यक्तिहरुको उपचारको विशेष व्यवस्था गर्न स्थानीयतहमामानसिक स्वास्थ्य सेवाएकई स्थापनाएवं सञ्चालन गरिनेछ । मानसिक स्वास्थ्य समस्याभएकाव्यक्तिलाई उपचारमा सहजताकालागिगाँउपालिकाले सञ्चालन गरेको स्वास्थ्यविमाकार्यक्रममा समावेश गरिने छ । स्वास्थ्य संस्थाहरुमामानसिकस्वास्थ्यएवं मनोसामाजिक समस्याभएकाव्यक्तिलाई गुणस्तरीय सेवा सुनिश्चित गर्न स्वास्थ्यशाखाप्रमुख, मानसिक/मनोसामाजिककार्यक्रम सम्पर्क व्यक्ति र यस क्षेत्रमाकार्य गरिरहेका स्थानीय गै.स.स. मध्येबाट एक र सेवाग्राहीमध्येबाट एक जनाप्रतिनिधि रहने अनुगमन संयन्त्रनिर्माण गरिनेछ । यस मानसिक स्वास्थ्यनीतिकाआधारमागाँउपालिकाले कार्ययोजना तय गरी तुरुन्तकार्यान्वयनमाल्याइनेछ ।

मानसिक स्वास्थ्य स्वाबलम्बन

वित्तीयस्रोत

स्थानीय सरकारको स्रोत, संघ तथाप्रदेश सरकारबाट प्राप्त स्रोतहरु, संघ संस्थाबाट प्राप्त स्रोत तथानिजी क्षेत्रको सहयोग समग्रमा यस मानसिक स्वास्थ्यनीतिकार्यान्वयनका स्रोत हुनेछन् । मानसिक स्वास्थ्य सेवाकालागिअन्य स्वास्थ्य सेवा सरह रोगको भारका आधारमा समानुपातिक रुपमा बजेटको व्यवस्था गरिदै लगिनेछ । साथै मानसिक स्वास्थ्य सम्बन्धिमहिलातथाबालबालिका र अन्यसम्बन्धितशाखाहरु अन्तरगतपनि बजेटविनियोजन गरिने छ । समुदायलाई पनिमानसिक स्वास्थ्यमालगानी गर्नकालागि प्रेरित गरिने छ ।

